

OPEN ACCESS

*Corresponding author

Abdulla Hussain Rasul

abdulla.raswl@su.edu.krd

مۆرفیمه‌کانی کار له زمانی فارسیدا

عەبدوللا حوسین رسول / بەشی زمانی کوردی، کۆلیژی زمان، زانکۆی سه‌لاحه‌ددین-هه‌ولێر، هه‌ریمی

کوردستان، عێراق

سۆران عومەر په‌سول / بەشی زمانی کوردی، کۆلیژی زمان، زانکۆی سه‌لاحه‌ددین-هه‌ولێر، هه‌ریمی

کوردستان، عێراق

RECEIVED :15 /05/2025

ACCEPTED :13/08/ 2025

PUBLISHED :15/10/ 2025

وشه سه‌ره‌کییه‌کان:

مۆرفیم،

کار،

ره‌گ،

فارسی

پوخته

ئهم توێژینه‌وه‌یه به ناوینیشانی (مۆرفیمه‌کانی کار له زمانی فارسیدا)یه له سۆنگه‌ی ئه‌وه‌ی کار بناغه و کرۆکی رسته‌یه و رۆلی سه‌ره‌کی ده‌گێڕێ له ئاهاوتندا و هه‌مو که‌ره‌سه‌کانی تر له ژێر هه‌ژمون و به‌رزه‌فته‌ی کاردان، بۆیه ناساندن و ساغکردنه‌وه‌ی ده‌بیته زه‌مینه‌یه‌کی به‌پێز و پاشخانیکێ فراوان بۆ نمایشکردنی ئه‌و توێژینه‌وه‌یه، بۆیه له سه‌ره‌تادا کار ناسیتندراوه و دواتر گرنگی کار له ریزماندا له سێ بواری جیاوازا وه‌ک: مۆرفۆسازێ و وشه‌سازێ و رسته‌سازێ خراوه‌ته‌په‌و. ئینجا مۆرفیمه‌کانی کار له زمانی فارسیدا خراوته‌په‌و وه‌ک: کات، که‌س، نه‌ری... هتد که ره‌گی کار تینیدا مۆرفیمیکێ ته‌وه‌ره‌یه. توێژینه‌وه‌که له لایه‌ک به زمانی کوردی زاری پێوه‌ربه‌ندی کوردیی ناوه‌راسته و له لایه‌ک شیکردنه‌وه‌ی که‌ره‌سه‌کانی کاره له زمانی فارسیدا. له کوتایشدا گرنگترین ئه‌نجامه‌کانی توێژینه‌وه‌که خراوته‌په‌و، که ره‌گی کار مۆرفیمیکێ ته‌وه‌ره‌یه، به لادانی مۆرفیمه‌کانی تر واتای

سه‌ره‌به‌خۆ ناده‌ن

About the Journal

Zanco Journal of Humanity Sciences (ZJHS) is an international, multi-disciplinary, peer-reviewed, double-blind and open-access journal that enhances research in all fields of basic and applied sciences through the publication of high-quality articles that describe significant and novel works; and advance knowledge in a diversity of scientific fields.

<https://zancojournal.su.edu.krd/index.php/JAHS/about>

0/پیشہ کی

0-1-1/ناساندنی توڑینہ وہ کہ:

نہم توڑینہ وہیہ بہ ناونیشانی (مؤرفیمہ کانی کار له زمانی فارسیدا)یہ. له سۆنگہی ئه وهی کار بناغه و کرۆکی رستهیہ و رۆلی سهره کی دهگیرئ له ئاخاوتندا و ههمو کهرسه کانی تر له ژیر ههژمون و بهرزهفتهی کاردان، بۆیه پیویسته له سهره تادا بزانی کار چیه؟ ئینجا گرنگی کار له ریزماندا له سی بواری جیاوازا: مؤرفوسازی و وشه سازی و رسته سازیدا بخریته روو:

0-1-1/ کار چیه؟

کار له زماندا وشهیه که گوزارشت له ئه نجامدانی کار دهکا، واته؛ ههر کاریک واتای گۆرانکاریک دهدا، ئینجا پودانی ئه کاره یان ئه گۆرانکاریه هۆکاری پودانه کهی دهکهوئ، یان دهرنه کهوئ. ههر کاتیک شتیک گۆرانکاریکی تیدا پودهدا، به کاریکی دیارکراو گوزارشت لهو گۆرانکاریه دهکرئ. ئه مهش ئه وه دهگه بیئ؛ ههر کاریک تایبه ته به جوړه گۆرانکاریکی جیاواز له گۆرانکاریه کانی تر، بۆیه هیندهی ژماره ی گۆرانکاریه کان له زماندا هیندهش کار هه. بۆ نمونه، که دهوترئ: سوتا، یان دهسوتئ، واته؛ شتیک گۆرانکاریی به سهردا دئ، له دۆخی نه سوتانه وه بۆ دۆخی سوتان، ئینجا ئه و سوتانه به ههر هۆکاریکی گهرمی بی: ئاگر، ئاوی گهرم، کارهبا، تیشکی خۆر... ته نانه ت رهنگه به هوی واتاییکی رهوانیژی بی، وهک: دلئ سوتا، سکی سوتا، یان ههر جوړیکی واتای نزیک بی له سوتان و له ناوچون، وهک: موچه کانمان سوتان، قهرزه کهی سوتا... کهواته؛ گۆرانکارییک به سهر شتیکدا دئ، له نه سوتانه وه به رهو سوتان. کهواته کار"به شیکی گرنگی ئاخاوتنه و چ به چهنیدی و چ له دهور وچالاکیا دیار و بهرچاوه" (حاجی مارف: 2014، 237).

0-1-2/ کار له بواری مؤرفوسازیدا.

له دیرینه وه مرؤف بۆ پۆلینکردن و ناسینه وهی ههریهک له شته بهرجهسته (material) و دهرجهسته کان (abstract) هیمایه کی دهنگی یان ناویکیان بۆ داناوه، بۆیه وشه بریتیه لهو په یوه ندیه له خۆوهی له نیوان ناوه رۆکیک و هیمایه کی دهنگیدا هیه. ههر وهها "زمان گوزارشت له بیروکه کان دهکا" (سوسیر: 1985، 40).

"ریزماننوسانی دیرین لهو باوه ردها بون بۆ ههر فۆرمیکی زمانی ته نیا یهک به رانه ری واتایی هیه، به و مانایه ی کاتیک فۆرم دهگۆریدرئ ئه و واتاش گۆرانی به سهر دئ" (کاکل توفیق، میکایل سه لیم: 2022، 5) دوا ی په ره سه ندنی زانسته کان هه ولدرا هه مو شته کان ئه م ناو و ناوه رۆکانه، واته؛ رووخسار و ناوه رۆکی شته کان بیورین و یه که ی پیوان بۆ ههر شتیک دابنرئ، به پیی ئه وهی زمانیش له دهنگ و واتا پیکهاتوه، توانرا پیوه ر بۆ رووخساری زمان که دهنگه کانه دابنرئ، به لام هه ولی زۆر درا بۆ پیوانی ناوه رۆکی زمان که واتایه، تا ئیستا نه توانرا وه پیوه ریکی ئه ندازه یی زانستی بۆ بدۆزریته وه ئه وهی کراوه، یه که ورده کانی واتا به مؤرفیم ناونراون، کهواته، مؤرفیم: "بچوکتترین دانیه واتاداری زمانه" (blomfield: 1954, 161). کهواته: ئه و بچوکتترین واتایه ی گوزارشت له کاریک دهکا، یان ناوه بۆ گۆرانکارییک، پیویسته مؤرفیمیک بی و واتایه کی وردی هه بی و تیکه ل به واتاکانی تر نه کرئ، ئه و مؤرفیمه ش ناونراوه (رهگی کار). واته؛ رهگی کار ئه و مؤرفیمه یه که گۆرانکارییک دهرده خا. ئه م دۆزینه وه یه وایکرد، رهگی کار بکریته ته وه ره ی سهره کیی کار و هه مو پیکهاته سهره کیه کانی تری رسته. کهواته: ئه وهی له زماندا واتای گۆرانکارییک یان کاریک دهگه بیئ، ته نیا رهگی کاره که یه و مؤرفیمه به نده کانی تر ههر یه که یان گوزارشت له واتاییکی تر دهکن، وهک کات، کهس،... هتد.

0-1-3/ کار له بواری وشه سازیدا

ئه وهی وشه سازی له مؤرفیم سازی جیا ده کاته وه، ئه وه یه که مه رج نیه وشه تاکه مؤرفیمیکی سهر به خۆ بی، به زۆری وشه پتر له مؤرفیمیکی سهر به خۆیه، ته نانه ت تا ئیستاش وشه به وه پیناسه دهکرئ که بریتیه له کومه له دهنگیک به سهر یه که وه واتایهک ده به خشی. له وشه سازیدا چه ند سهرنجیک گرفتیان بۆ وشه ی کار دروستکرد، له وانه:

1- وهک له سه رهوه ئاماژهی پیدرا، ئه وهی گوزارشت له کرۆک و گۆرانکاریه که ی کار دهکا، رهگی کاره که یه، رهگی کاریش هه رچهند مۆرفیمیکی سه رهکی و ته وه ره ییه له پیکهاته ی کاردا، به لام مۆرفیمیکی به نده و به ته نیا وهکو رهگی کار ده رناکه وی¹.

2- کاری ساده له زمانی فارسیدا نیه و هه رده م کار، مۆرفیمه کانی کاتی پیوه ده لکی و ته نانه ت زۆر جار مۆرفیمی پاناوه لکاوه کانی پیوه ده لکی.

ئه و گرفتانه وایان کردوه، پۆلینکردنی کار وهکو به شیکی ئاخاوتن له وشه سازیدا کاریکی ئه سته م بی و نه توانی، خودی کار وهک به شیکی ئاخاوتن دابنری، ئه گه ر ناوی پۆله که ش بگۆردری بۆ چاوگ، ئه و کاته گرفته که گه وره تر ده بی، به وهی چاوگ ناوی کاره و کار نیه و ده چینه ناو کۆمه له ی ناوی، ناشتوانری رهگی کاره کان به ته نیا به کۆمه له یه کی جیا وهک به شیکی ئاخاوتن دابنری، چونکه مۆرفیمی به ندن و وشه نین.

0-1-4/ کار له بواری رسته سازیدا

"زۆربه ی زمانه وانه کان بپوایان وایه، که رسته گه وره ترین یه که ی سه ره به خۆیه له زماندا" (فه رهادی: 2014، 18). رسته پیویستی به سی ره گه زی سه ره کی هه یه، ئه وانیش رهگی کار، مۆرفیمی کات و که س. بۆیه رسته بریتیه له "رهگی کار و پیاداویستیه کانی" (عه بدوللا حوسین: 2014، 6). له زمانی فارسییدا هه ر چاوگیگ گه ردا نکرا، ئه و سی ره گه زه تیا دا فه راهه م ده بن، بۆیه هه موو کاریکی گه ردا نکرا له زمانی فارسیدا رسته یه، وهک: رفت، می روم، می خواهد، نوشتم... هتد.

0-2/ دووه م: گرنگی بابته ی توژیینه وه

گرنگی توژیینه وهی مۆرفیمه کانی کار له زمانی فارسیدا له وه دایه، کار وهک سه ره که ترین که ره سه ی زمان، به سه نگی مه که ک و پیوه ریک بۆ جیا کردنه وهی زار و زمانه کان له روی ریکه ستن و دا رشتن و ریزه بندی له رسته دا دا ده نری.

0-3/ سییه م: سنوری توژیینه وه

سنوری توژیینه وه دوو لایه ن ده گریته وه: لایه نیک زمانی نویسی توژیینه وه که به شیوه ی نویسی زاری پیوه ره بندی کوردی ناوه راسته، لایه نه که ی تریش شرۆقه ی که ره سه کانی کاره له زمانی فارسیدا.

0-4/ چواره م: شیوازی توژیینه وه

شیوازی توژیینه وه که شیوازیکی توخماکی (وصفی) ی شیکارییه که تیا دا که ره سه کانی کار له زمانی فارسی وهکو خۆیان توخماک (وصف) دهکا و دواتریش شیوانده کاته وه.

0-5/ پینجه م: هیمه کورتکراوه کان

هیمه	واتا که ی
م.ک	مۆرفیمی کات
ک.ن	کوردی ناوه راست
ک.۱	کۆمه له ی یه که م (خاوه نیه تی)
ک.۲	کۆمه له ی دووه م (ریکه و تن)
پ.تی.به.پ	رهگی تیپه ری به رکاری راسته خۆ
پ.تی.به.نا	رهگی تیپه ری به رکاری ناراسته وخۆ
پ.	رهگ
∅	ده رنه که وتوه
<	ده بیته
/	یان
*	ناریزمانی

1 له هه ندی جۆری ره گدا، هاوشیوه ی ره گه که وهکو ناو هه ن، به لام ئه وانه واتای رهگی کار ناوه ن و واتای ناو ده دن و ده چنه کۆمه له ی ناوه کان نه ک کاره کان، وهک: دزد، ترس.....

1/پهگي کار و مؤرفيمه کاني چاوگ له زمانى فارسيدا:

چاوگ ئەندامىکه له به شه ئاخاوتنى ناو و جوړيکه له ناوه درجه سته کان، به لام له زمانى کوردیدا به رامبه به ئاخاوتنى کار هه ندى جار چاوگ، کار، کردار، فرمان، يان پهگي کار به کارهاتوه، مايه زانينه له ئاستى وشه سازيدا باسى چاوگ بکړى، هه رچى کاره (کردار، فرمان)، باسکردنى ده چيته چوارچيويه ئاستى رسته سازى، هاوکيشه پيکهاتهى چاوگ: چاوگ = " پهگي کار + مؤرفيمي کاتي رابردو + نونى چاوگ" (عه بدوللا حوسين: 2023، 71، 75). چاوگ له زمانى فارسيدا له چه ند مؤرفيميک پيکهاتوه، واته: خوځى له بنه رته تدا ساده نيه، که پهگي کار تييدا مؤرفيميکي ته وه رهييه، واته: به لادانى مؤرفيمه کاني تر واتاي سه ره خو ناده ن. چاوگ له زمانى فارسيدا له م مؤرفيمانه پيکدى:

پهگ + م.ک. رابردو + نونى چاوگ = چاوگ.

نمونه: چاوگى تاي: رفتن، گشتن، داشتن، انداختن...هتد.

پيکهاته که يان: پهگ + م.ک. رابردو(ت) + نونى چاوگ = چاوگى تاي.

چاوگى دالى: گردیدن، شمردن، شنیدن، سنجیدن...هتد.

پيکهاته که يان: پهگ + م.ک. رابردو(د) + نونى چاوگ = چاوگى دالى.

2/پهگي کار و جوړه کاني و ئالوگورپان له زمانى فارسيدا:

2-1/جوړه کاني پهگي کار:

پهگم: پهگي تينه په پ: "ئو په گانه ن، هيزه کانيان هه ر ئه وه نده يه، به ته نيا به توخمىک به رپوه بچن، ئو توخمه بکه ر بى يان به رکار، بويه ناو نراو تينه په پ، چونکه بؤ به رپوه چوني کاره که ته نيا توخمىک به سه" (عه بدوللا حوسين: 2023، 111). له زمانى فارسيدا پهگي کار له روى هيزه وه ده بيته دوجور، که بریتين له: (پهگي تينه په پ، پهگي تينه په پ).

1- تينه په پى بکه رى: ليردا توخمى بکه ر به ئاره زوى خوځى کاره که ئه نجام ده دا. وهک:

چاوگ پ. تينه په پى بکه رى

آمدن آى

رفتن رو

نمونه: خانى مى آيد. (خانى دى/ده هى).

2- تينه په پى به رکارى: ليردا توخمى بکه ر به ئاره زوى خوځى کاره که ئه نجام نانا، واته: بکه ر ده ورىکى تايه تى خوځى نيه، به و واتايه ي که ئيشه که به بى ويستى بکه ر ديته دى، وهک:

چاوگ پ. تينه په پى به رکارى

سوختن(سوتان) سوز

شکستن(شکان) شکن

نمونه: شيشه شکست. (شوشه شکا).

دوهم: پهگي تينه په پ: ئو په گانه ن، هيزه که يان ئه وه نده يه، به دو توخم به رپوه بچن. بويه ش ناو نراوه تينه په پ، چونکه بؤ به رپوه چوني کاره که توخمىک به سه نيه و کارىگه ريه که ي له توخمىک بؤ سه ر توخمىکى تر تينه په پى. ئو دو توخمه په کيکيان به ئاره زوى خوځى گوړانکارىکه به سه ر توخمه که ي تر دىنى و ده بيته بکه ر، توخمى دوهم له لايه ن توخمه که ي تر کاره که ي به سه ردا دى و ده بيته به رکار. (عه بدوللا حوسين: 2023، 113). پهگي تينه په پيش ده بيته دو جور:

1- تينه په پى سروشتى: ئو په گانه ن که به سه روستى خوځيان تينه په پ، واته: به هوى پاشگرى تينه په پ تينه په پيندراون. وهک:

چاوگ پ. تينه په پى سروشتى

کاشتن کار

آوردن آور

2- تينه په پى ده سترد: ئو په گانه ن که به سه روستى خوځيان تينه په پين، به لکو له پهگي تينه په پ، يان تينه په وه به هوى مؤرفيمي تينه په پاندى تينه په پيندراون. که ده بنه دو جور:

ا: تپه‌په‌ری ده‌ستکردی به‌رکاری راسته‌وخۆ: ئه‌و ره‌گانه‌ن که به‌هۆی مؤرفیمی تپه‌په‌راندنه‌وه له ره‌گی تپه‌په‌ر دروست ده‌کری، بۆیه‌ش ده‌گوتری به‌رکاری راسته‌وخۆ چونکه، پئویستیان به‌ به‌رکاری ناراسته‌وخۆ نیه، بی ئه‌ویش واتاکه‌یان هه‌ر ته‌واوه. وه‌ک:

<u>چاوگی تپه‌په‌ر</u>	<u>چاوگی تپه‌په‌ر</u>	<u>ر. تی. به‌را</u>
سوختن	سوزاندن/سوزانیدن	سوزان
لرزیدن	لرزاندن/لرزیدن	لرزان

ب: تپه‌په‌ری ده‌ستکردی به‌رکاری ناراسته‌وخۆ: ئه‌و ره‌گانه‌ن که به‌هۆی پاشگری تپه‌په‌راندنه‌وه له ره‌گی تپه‌په‌ر دروست ده‌کری، بۆیه‌ش ده‌گوتری به‌رکاری ناراسته‌وخۆ، چونکه جگه له به‌رکاری راسته‌وخۆ پئویستیان به‌ به‌رکاری ناراسته‌وخۆش هه‌یه، بی ئه‌م دوه واتاکه‌یان ته‌واو نابێ. وه‌ک:

<u>چاوگی تپه‌په‌ر</u>	<u>چاوگی تپه‌په‌ریندراو</u>	<u>ر. تپه‌په‌ر، به‌نا</u>
خوردن	خوراندن/خورانیدن	خوران
پوشیدن	پوشاندن/پوشانیدن	پوشان

2-2/ مؤرفیمه‌کانی ئالوگۆر

له‌ زمانی فارسیدا پێیان ده‌گوتری (فعل سببی) که "هه‌ندیک له‌ کاره‌ تپه‌په‌رکه‌کان ده‌کری کاری (سه‌به‌بی) یان لێ دروستبکری، به‌لام هه‌مو کاره‌ تپه‌په‌رکه‌کان کاری (سه‌به‌بی) یان نیه و هه‌ندیکیش له‌ کاره‌ تپه‌په‌رکه‌کان کاری (سه‌به‌بی) یان هه‌یه" (جعفری: ۱۳۹۲، ۱۲۵)

رێساکه‌ی به‌م جۆره‌یه

ره‌گی تپه‌په‌ر + اندن/انیدن = چاوگی تپه‌په‌ر
وه‌ک:

<u>چاوگی تپه‌په‌ر</u>	<u>چاوگی تپه‌په‌ر</u>
سوختن	سوزاندن/سوزانیدن
رسیدن	رساندن/رسانیدن
لرزیدن	لرزاندن/لرزیدن
خندیدن	خنداندن/خندانیدن

نمونه:

تپه‌په‌ر: نسترن لرزید. (نه‌سته‌ره‌ن له‌رزى).

تپه‌په‌ر: سرما نسترن را لرزاند. (سه‌رما نه‌سته‌ره‌نی له‌رزاند).

هه‌ندیک چاوگی تپه‌په‌ر چاوگی تپه‌په‌ر له‌ به‌رانبه‌ریاندا هه‌یه وه‌ک:

<u>چاوگی تپه‌په‌ر</u>	<u>چاوگی تپه‌په‌ر</u>
شدن	کردن
آمدن	آوردن
افتادن	انداختن

نمونه:

تپه‌په‌ر: گوشى ام افتاد. (مۆبايله‌که‌م که‌وت)

تپه‌په‌ر: گوشى ام را انداخت. (مۆبايله‌که‌مى فری دا)

هه‌رچه‌ند مؤرفیمی تپه‌په‌راندن بۆ گۆرینی تپه‌په‌ر بۆ تپه‌په‌ر، به‌لام له‌ زمانی فارسیدا "ده‌کری کاری تپه‌په‌ر به‌م شیوه‌یه دوباره‌ تپه‌په‌ر بکری، به‌م شیوه‌یه‌ش کاره‌که پئویستی به‌ به‌رکاری ناراسته‌وخۆ ده‌بی، واته: پئویستی هه‌م به‌ به‌رکاری راسته‌وخۆ هه‌م ناراسته‌وخۆ ده‌بی، به‌ بی ئه‌م دوه واتای ته‌واو نادا" (احمدی گیوی و انوری: ۱۳۹۳، ۴۹). رێساکه‌ی به‌م جۆره‌یه: ره‌گی تپه‌په‌ر + اندن/انیدن = چاوگی تپه‌په‌ریندراو. وه‌ک:

<u>چاوگی تئپه راندر او</u>	<u>چاوگی تئپه ر</u>
خوراندن/خورانیدن	خوردن
چسپانندن/چسپانیدن	چسپیدن
پوشاندن/پوشانیدن	پوشیدن
	نمونه:

تئپه ر: کودک لباسش را پوشید. (منداله که جله که ی له بهر کرد).
تئپه راندر او: مادر لباسش را به کودک پوشاند/ پوشانید. (دایکه که جله که ی له بهر منداله که کرد).

3/ پاناوه لکاو هکان له زمانی فارسیدا:

پاناوه لکاو هکان: هه لگری کهس و ژماره ن، واته: "ئه و پاناوه ن که دهستنیسانی کهسانی قسه کهر و قسه له گه ل کرا و بزر به تاک و کۆ ده که ن" (یوسف شه ریف، ۲۰۱۱، ۲۷۲). ژماره شیان شه ش دانیه و له سی کهس به تاک و کۆ نواندن ده که ن، له گه ل کۆمه له و دهسته ی جیاوازه وه. ئه م پاناوه ده چنه خانه ی مؤرفیمه به نده کانه وه و له ریزبونیکه داخراودان. پاناوه لکاو هکان په یوه ندیان به پاناوه سه ره بخوکان یان ، بکه ر و بکه ر ئاسای ناو رسته وه هه یه، واته: ده بی له پوی کهس و ژماره وه له گه لیدا ریک بکه ون. جگه له مهش له دهروه به ته نیا واتا نابه خشن، چونکه مؤرفیمیکه به ندن ناتوانن به سه ره بخو له ناو رسته دا ده ر بکه ون له زمانی فارسیدا دو کۆمه له یه، وه ک:

یه که م: کۆمه له ی خاوه نیه تی: ئه م کۆمه له یه ناچنه سه ر کار. له زمانی فارسیدا ئه مانه ن:

م مان
ت تان
ش شان

به شیوه یه کی گشتی به م جوړه ی خواره وه به کار دین:

۱- ده چنه سه ر کۆمه له ی دوهم ده بنه به رکار

او مرا برد/ بردم. او مارا برد/ بردمان.

او ترا برد/ بردت. او شمارا برد/ بردتان.

او اورا برد/ بردش. او آنها را برد/ بردشان.

لێرده نا چۆته سه ر م. ک رابردوه که، به لکو چۆته سه ر پاناوی کهسی سئیه می تاک که (د)، به لام ده رنه که وتوه، واته: مؤرفیمی سفره.

۲- دیارخراو:

کردستانم یکی است. کردستانمان یکی است.

کردستانت یکی است. کردستانتان یکی است.

کردستانش یکی است. کردستانشان یکی است.

۳- ئامراز:

او بهم گفت. او بهمان گفت.

او بهت گفت. او بهتان گفت.

او بهش گفت. او بهشان گفت.

۴- پاناوی خویی

خو دم خودمان

خودت خودتان

خودش خودشان

دوهم: کۆمه له ی ریکه وتن: ئه م کۆمه له یه ده چنه سه ر کار و له گه ل بکه ردا له کهس و ژماره دا ریک ده که ون، له زمانی فارسیدا ئه مانه ی خواره وه ن:

م یم

ی
د

1-4/ پرگی کار و مؤرفیمه کانی کات له زمانی فارسیدا:

کات له زمانی فارسیدا دو جوړه وهک: رابردو، پانه بردو. پانه بردوش ده بیته: ئیستا و داهاتو.

1-4-1/ مؤرفیمه کانی کاتی رابردو:

له گه ل کارى رابردودا به کار دئ، واته: له رابردودا کراوه وهک: مرد، برد، کاشت، رفت... هتد
واته: له دواى لادانى نونى چاوگ ئه و پيټه ى که له دواى نونه که ده مینیتته وه مؤرفیمی کاتی رابردوه.
له زمانی فارسیدا مؤرفیمی رابردو دو ئه لؤمؤرفی هیه وهک:

- (ت): وهک: رفت، گشت، فرهیخت، داشت، نشست، کاشت، یافت، بافت، انداخت، آموخت، افراشت، آمیخت... هتد
- (د): وهک: کرد، مرد، برد، خنید، گردید، آمد، آزمو، آغازید، آفرید، آرامید، آشامید، آسود، آورد، پرستید، بوسید... هتد.

1-4-2/ مورفیمه کانی کاتی ئیستا:

له زمانی فارسیدا ئه م مؤرفیمه جیاوازه، چونکه وهک چاوگ دهرده که وئ که بریتین له (استن، هستن). ئه گهر سه یریان بکه ین ئه و ده بیین، پیکهاتون له: نونى چاوگ، مؤرفیمی کاتی رابردو(ت)، واته:

چاوگ	رابردوی نزیک*	پرگ*
استن	است	اس
هستن	هست	هس

ناکرئ بگوترئ پرگه که یان(اس، هس)ه، چونکه نا کرئ گهردانیان بکه ى، ته نانه ت نه بؤ رابردو نه بؤ پانه بردو نه بؤ داهاتو گهردان نا کرئین، ههروه ها "ده بی بزاندرئ که له نیوان ههردو وشه ى (هست، است) له روی بنه رته ى واتا و وشه که هیچ جیاوازیان نیه، واته: ئه و دوه وهک وشه یهک وایه و یهک واتای هیه، به لام ئه و جیاوازیه ى که له به کاره ینانی ئه م دو وشه یه دا هیه؛ زیاتر لایه ى دهرخستنی و اتایه، تا لایه ى ریزمان" (خانلری: ۱۳۹۲، ۳۲۳). هه ندیک جار (هست) به واتای (وجود داشتن) دئ نمونه:

-مداد در اتاق است. (پینوس له ژوره که دایه).

-مداد در اتاق هست، واته: مداد در اتاق وجود دارد. (پینوس له ژوره که دا بونی هیه).

کاتیک (استن و هستن) گهردان ده که ین ده کرئ جیگای یه کتر بگرنه وه، ئه لبه ته ته نیا بؤ کاتی ئیستا گهردان ده کرئ، وهک:

گهردانی یه که م	گهردانی دوه م	کوردی ناوه راست*
استم	هستم	هم
استی	هستی	هی
استند	هستند	هن

گهردانی یه که م له زمانی فارسیدا باو نیه، به لکو گهردانی دوه م باوه، به لام له که سی سییهم تاک، له هیچ کامیان ناگوترئ (هست)، چونکه وهک پیشتر گوترا، و اتاکه ى ده گورئ و ده بیته (وجود داشتن)، ههروها راناوی که سی سییهم ى تاک(د) دهرناکه وئ.

1-4-2-1/ ئه لؤمؤرفه کانی مؤرفیمی کاتی ئیستا

بریتین له چه ند ئه لؤمؤرفیک وهک (است، هست، ست، ا، ه، Ø):

۱ - (است، هست): ئه گهر هاتو نه رئ نه کرابون، یاخود بزوین له پیشیاندا نه بو ئه و وهک خویان دهرده که ون وهک: من در یروان هستم / استم. (من له یه ریفانم).

۲ - (ست): ئه گهر هاتو نه رئ کرابو، یاخود بزوین له پیشی هه بو، وهک:

- ئه گهر نه رئ کرابون، وهک:

نى + است/ هست = نیست . نمونه: من در یروان نیستم. (من له یه ریفان نیم)

- ئەگەر بزوين² له پيش (است) هه بو ئەوا (ا) له كهسى سينيەمى تاكدا له ناو دهچن، به لام ئەگەر وهك خوشى به كاربان بهيني دروسته وهك:

بزوينى (و): او دانشجو است. / او دانشجو است.

بزوينى (ى): اين زبان كردى است. / اين زبان كردىست.

بزوينى (ا): اين پا است. / اين پاست.

3- (ه): له قسهى رۆژانهدا به كاردي، كه قسه كه ران له كهسى سينيەمى تاكدا دهگۆرپن بۆ (ه)، واته: است بۆ: ه. نمونه: او كرد است. بۆ: او كرده.

اين شهر مهاباد است. بۆ: اين شهر مهاباده.

4- (ا): له كارى رابردوى ته واودا دردهكهوئ:

گفته ام گفته ايم

گفته اى گفته ايد

گفته است گفته اند

5- (0): له زمانى فارسيدا دهكړئ (استن، هستن)، دهكړئ به كارنه هيندرين، واته: دهبيته مۆرفيمي سفر، وهك:

من كرد هورامان / هستم. ما كرد هورامان / هستيم.

تو كرد هورامان / هستى. شما كرد هورامان / هستيد.

او كرد هورامان است. آنها كرد هورامى / هستند.

4-3- مۆرفيمي كاتى داهاتو:

له زمانى فارسيدا مۆرفيميكي تاييهت بۆ كاتى داهاتو ههيه كه"به هوى كردارى رانه بردوى (خواستن) به بى مى دروست دهكړئ" (سه جادى: 2017، 196)، واته: به هوى رهگى كارى چاوكى (خواستن) كه (خواه) ه. ريساكه: م.ك. داهاتو (خواه) + ك2 + رهگ + م.ك. رابردو، وهك: خواهم رفت.

4-2- رۆنانى دهمكاتەكان له زمانى فارسيدا:

شياوى باسه ههچ دهمكاتىك به مۆرفيميكي دروست ناكړئ، به لكو له ليكدانى كۆمه لىك مۆرفيم دروستدهكړئ، به لام هه ر دهمكاتىك مۆرفيميكي يان چه ند مۆرفيميكي له گه ل دهمكاتىكى تر جوداى دهكاتوه، دهمكاتەكان له زمانى فارسيدا:

يه كه م: رابردو:

ا- رابردوى نزىك: له زمانى فارسيدا مۆرفيميكي تاييهت بۆ درخستنى ئەم دهمكاتە نيه، به لكو به لادانى نونى چاوك، واته: رهگ + م.ك. رابردو ئەوا يه كسانه به رابردوى نزىك.

ريساي رابردوى نزىكى تىپه ر و تينه په ر به م جورهيه: رهگ + م.ك. رابردو + ك2. وهك:

آمدم آمديم

آمدى آمديد

آمدند آمدند

ب- رابردوى دور: له زمانى فارسيدا به هوى (بودى) چاوكى (بودن)، رابردوى دور دروست دهكړئ، به لام (ه) دهچيته سه ر كاره كه شيوه ي ناوى بهركارى وهردهگري. ريساي رابردوى دورى تىپه ر و تينه په ر به م جورهيه: رهگ + م.ك. رابردو + ه + بود + ك2

آمدم بودم آمده بوديم

آمدى بودى آمده بوديد

آمدند بودند آمده بودند

ج- رابردوى بهردهوام: له زمانى فارسيدا به هوى (مى)، رابردوى بهردهوام سازدهكړئ، دهكه ويته پيش كاره كه. ريساي رابردوى بهردهوامى تىپه ر و تينه په ر به م جورهيه: مى + رهگ + م.ك. رابردو + ك2

مى آمدم مى آمديم

² جگه له بزوين له زمانى فارسيدا تيبينى دهكړئ قسه كه ران له نه بزوينيش كورتى بكه نه وه وهك: او كرد است / او كردست.

می آمدی می آمدید
می آمد می آمدند

د - رابردوی ته‌واو: لیژدها به هوی مؤرفیمی کاتی ئیستا(است). رابردوی ته‌واو سازده‌کری، به‌لام(است)، ته‌نیا له‌کەسی سینیهمی تاکدا وه‌ک خوی دهرده‌که‌وی، له‌کەسه‌کانی تر به‌شیوه‌ی(ا)، دهرده‌که‌وی، ههرچه‌ند ده‌کری (است)، له‌سه‌رجه‌م که‌سه‌کان به‌کاربه‌یندری، به‌لام ئه‌مه له‌زمانی فارسیدا شتیکی باو نیه، ته‌نیا له‌کەسی سینیهمدا نه‌بی، هه‌روه‌ها (ه‌ی) ده‌چیته‌سه‌ر له‌شیوه‌ی ناوی به‌رکاریدا ده‌بی. ری‌سای رابردوی ته‌واوی تیپه‌ر و تینه‌په‌ر به‌م جوریه: ره‌گ + م.ک. رابردو + ه + (است/ا) ک 2
آمده ام آمده ایم
آمده ای آمده اید
آمده است آمده اند

رابردوی خۆزگه‌یی: له‌زمانی فارسیدا ته‌نیا یه‌ک ده‌مکاتی هه‌یه، ئه‌ویش به‌هوی ره‌گی چاوگی (بودن) که (باش)ه سازده‌کری، کاره‌که‌ش له‌شیوه‌ی ناوی به‌رکاریدا ده‌بی. ری‌سای کاری رابردوی خۆزگه‌یی تیپه‌ر و تینه‌په‌ر به‌م جوریه ره‌گ + م.ک. رابردو + ه + باش + ک 2
آمده باشم آمده باشیم
آمده باشی آمده باشید
آمده باشند آمده باشند

دوهم: رانه‌بردو

(می) ده‌که‌ویته‌پیش ره‌گه‌که، مؤرفیمی کاتی رابردوی له‌گه‌لدا نایه‌ت، چونکه رانه‌بردوه. ری‌سای رانه‌بردو: تیپه‌ر و تینه‌په‌ر به‌م جوریه: می + ره‌گ + ک 2
می آیم می آییم
می آیی می آیید
می آید می آیند

کاری رانه‌بردوی خۆزگه‌یی(ب): ری‌ساکه‌ی وه‌ک رانه‌بردوی خۆزگه‌یی، ئه‌وه‌ی هه‌یه (ب) ده‌که‌ویته‌شوینی (می)ه‌که. ری‌سای رانه‌بردوی خۆزگه‌یی تیپه‌ر و تینه‌په‌ر به‌م جوریه: ب + ره‌گ + ک 2
بیایم بیاییم
بیایی بیایید
بیاید بیایند³

کاری داها‌تو: له‌زمانی فارسیدا به‌هوی ره‌گی چاوگی (خواستن)، که (خواه)ه کاری داها‌تو سازده‌کری، شوینه‌که‌ی ده‌که‌ویته‌پیش کاره‌که. ری‌سای کاری داها‌توی تیپه‌ر و تینه‌په‌ر به‌م جوریه: خواه + ک 2 + ره‌گ + م.ک. رابردو
خواهم آمد خواهیم آمد
خواهی آمد خواهید آمد
خواهد آمد خواهند آمد

سینیهم: فه‌رماندان

ئه‌مه‌ش ری‌ساکه‌ی نزیکه له‌رانه‌بردوی خۆزگه‌یی، به‌هوی (ب) سازده‌کری، به‌لام ته‌نیا بۆ که‌سی دومی تاک و کۆ به‌کاردی، هه‌روه‌ها راناوی که‌سی دوهمی تاک دهرناکه‌وی. ری‌سای فه‌رماندان، تیپه‌ر و تینه‌په‌ر به‌م جوریه: ب + ره‌گ + ک. دوهم(ی/اید)
که‌سی دوهمی تاک: بیا
که‌سی دوهمی کۆ: بیایید

³ کاتیک که مؤرفیمی (ب) ده‌چیته‌پیش ره‌گه‌که، که (آ)ه ناوبه‌ندی (ب)، بۆ ئاسانی دهربرین دیته‌کایه‌وه.

5-1/ پرگی کار و مؤرفیمه‌کانی نادیارى له زمانى فارسیدا:

نادیاری له زمانى فارسیدا له پرگی چاوگی (شدن) هوه ده‌بێ، که تیایدا کرداره نادیاره‌که له شیوهى ناوی به‌رکاریدا ده‌بێ چاوگی (شدن)، به پێى ده‌مکاته گەردان ده‌کری و مؤرفیمی ده‌مکاته‌کان وه‌رده‌گری. نادیارکردنه‌که بۆ پابردو و رانه‌بردو و داها‌تو به‌کارده‌ی.

یه‌که‌م: پابردوی بکه‌ر نادیار⁴

ا- پابردوی نزیکى بکه‌رنادیار: پرسیاکه‌ی: ره‌گ + م.ک. پابردو + ه + شد + ک ٢

داده شدم داده شدیم

داده شدى داده شدید

داده شدى داده شدند

ب- پابردوی دورى بکه‌رنادیار: ره‌گ + م.ک. پابردو + ه + شد + ه + بود + ک ٢

داده شده بودم داده شده بودیم

داده شده بودى داده شده بودید

داده شده بودى داده شده بودند

ج- پابردوی به‌رده‌وامى بکه‌رنادیار: ره‌گ + م.ک. پابردو + ه + می + شد + ک ٢

داده می شدم داده می شدیم

داده می شدى داده می شدید

داده می شدى داده می شدند

د- پابردوی ته‌واوی بکه‌رنادیار: ره‌گ + م.ک. پابردو + ه + شد + ه + است/ا + ک ٢

داده شده ام داده شده ایم

داده شده اى داده شده اید

داده شده است/ه داده شده اند

ه- پابردوی خۆزگه‌یى بکه‌رنادیار: ره‌گ + م.ک. پابردو + ه + شد + ه + باش + ک ٢

داده شده باشم داده شده باشیم

داده شده باشى داده شده باشید

داده شده باشدى داده شده باشند

دوهم: رانه‌بردو

رانه‌بردوی بکه‌رنادیار: ره‌گ + م.ک. پابردو + ه + می + شو + ک ٢

داده می شوم داده می شویم

داده می شوى داده می شوید

داده می شوى داده می شوند

رانه‌بردوی خۆزگه‌یى بکه‌رنادیار⁵: ره‌گ + م.ک. پابردو + ه + ب + شو + ک ٢

داده بشوم داده بشویم

داده بشوى داده بشوید

داده بشوى داده بشوند

5-2/ جۆریكى تری نادیارى:

له زمانى فارسیدا جۆره نادیاریه‌که هه‌یه پێى ده‌گوترى (فعل‌های غیر شخصى)، هه‌رچه‌ند ئەم جۆره کارانه بکه‌ر نادیار نین، چونکه ته‌نیا بۆ که‌سى سێیه‌مى تاک به‌ کارده‌ی، که‌سى سێیه‌میش خۆى نادیاره، واتای نادیارى ده‌به‌خشى، به‌لام کاره‌کان له ده‌مى پابردوی نزیکن بۆ که‌سى سێیه‌مى تاک. پرسیاکه‌ی: به‌لادانى نونى چاوگ ده‌ست ده‌که‌ون، به‌لام ده‌بێ

⁴ له پابردوی بکه‌ر نادیاردا راناوی که‌سى سێیه‌مى تاک(د) ده‌رناکه‌وى.

⁵ ده‌کری مؤرفیمی (ب) له پێش مؤرفیمه نادیاریه‌که لایبدری وه‌ک: داده شوم.

بخريته ناو پرستوهه تا واتاكيان دهر بکوهي، ههروهه ها ئه و کاره يارده دهرانه ي وهک (مي شود(دهکري)، مي توان(دهتواندري)، بايد(دهبي)) که له گه ليان دين، دهبي ئه وانيش له که سي سيته مي تاکدا بن، وهک:
- رعایت کردن. (رهچا وکردن)
- سيگار کشيدن. (جگه ره کيشان).
نمونه:

- در صف نانوایی، بايد نوبت را رعایت کرد.
(له پيزي نانه وادا، دهبي رهچاوي نوره گرتن بکري)
- نمی شود در مکان های عمومی سيگار کشيد.
(ناکري له شويته گشتيه کاندا جگه ره بکيشري)

6/پرهي کار و مورفيمه کاني نه ريکردن له زماني فارسيدا:

نه ريکردن له زماني فارسيدا له ريگهي چهنده مورفيميك دهبي وهک (ن/ند، ني، م).
۱- (ن/ند): ئه م مورفيمه دو ئه لومورفي ههيه، زوربه ي کات به شيوه ي (ن) دهرده که وي، به لام ئه گه ر که وته سه ر مورفيمي (مي) به شيوه ي (ن) دهرده که وي، دهچيته سه ر هه مو ريژه کان به بکه ر ديار و نادياره وه، زوربه ي کات ده که ويته پيش کاره که وه له بکه ردياردا يا خود پيش مورفيمي ناديار ي له بکه رنادياردا، .

نه ريکردني کاره بکه ر دياره کان⁶:

يه که م: رابردو

رابردوي نزیک: زوربه ي کات ده که ويته پيش کاره که، وهک: رفت < نرفت
دور: رفته بود. < نرفته بود.

به رده وام: ليژدها مورفيمي نه رييه که ده که ويته پيش مورفيمي (مي) و ده بيته (ن)، واته: نمی رفت
ته واو: رفته است. < نرفته است.

رابردوي نه ريي خوزگه يي: رفته باشد. < نرفته باشد.

دوهم: رانه بردو

۱- رانه بردوي نه ري: ليژدها مورفيمي نه رييه که ده که ويته پيش مورفيمي (مي):
مي رود. < نمی رود.

ب- رانه بردوي نه ريي خوزگه يي: مورفيمي نه رييه که دهچيته شوييني (ب)، واته: له ناوده چي: برود. < نرود.⁷
داهاتوي نه ري: ليژدها مورفيمه که ده که ويته پيش مورفيمي داهاتو: خواهد رفت. < نَخاوه د رفت.

سيته م: فه رماندان:

وهک رانه بردوي خوزگه يي مورفيمي نه رييه که دهچيته شوييني (ب)⁸:

که سي دوهمي تاک: برو. < نرو.

که سي دوهمي کو: برويد. < نرويد.

نه ريکردني کاره بکه ر نادياره کان:

ريسي اي نه ريکردنيان وهک بکه ردياره کان، ته نيا ئه وه ي هه يه مورفيمي نه رييه که دهچيته سه ر مورفيمي نادياره که.

يه که م: رابردو

رابردوي نه ريي بکه ر ناديار:

نزیک: داده شد. < داده نشد.

دور: داده شده بود. < داده نشده بود.

به رده وام: داده می شد. < داده نی شد.

⁶ پيشتر توژينه وه که ريساکاني کاره بکه ر دياره کاني خسته رو، بويه ريساکان دوباره ناکرينه وه و بو هه ر دانه يه ک که سي سيته مي تاک به نمونه هيندراو ته وه.

⁷ له کاتي نه ريکردن مورفيمي (ب) ده سوئ.

⁸ له کاتي نه ريکردن مورفيمي (ب) ده سوئ.

ته‌او: داده شده است. < داده نشده است.

پابردوی نه‌ریی بکه‌ر نادیارای خۆزگه‌یی: داده شده باشد. < داده نشده باشد.

دوهم: پانه‌بردو

پانه‌بردوی نه‌ریی بکه‌ر نادیار: داده می‌شود. < داده نمی‌شود.

پانه‌بردوی نه‌ریی بکه‌ر نادیارای خۆزگه‌یی: داده بشود. < داده نشود.

نه‌ریی بکه‌ر نادیارای داهاتو: داده خواهد شد. < داده نخواهد شد

۲- (نی): ئەم مۆرفیمه وهک ئەوهی یه‌که‌مه، جیاوازییه‌که‌ی ئەوهیه که ناوبه‌ندیکی له‌گه‌ل‌دایه، واته:

ن + ی = نی. وهک:

۱- ده‌چیته‌ سه‌ر مۆرفیمی کاتی ئیستا و نه‌ریی ده‌کا:

است < نیست

هست < نیست

نمونه:

من کرد هستم/استم. (من کوردم)

من فارس نیستم. (من فارس نیم/نیمه)

ب - ده‌چیته‌ سه‌ر کاری پابردو و پانه‌بردو و فرماندانی ئه‌گه‌ر هاتو کاره‌که به (آ) ده‌ستی پیکرد وهک:

پابردو: آماسید. < نیاماسید.

پانه‌بردو: بیاماسد. < نیاماسد.

فرماندان:

که‌سی دوهمی تاک: بیاماس. < نیاماس.

که‌سی دوهمی کۆ: بیاماسید. < نیاماسید.

۳- (م): ئەمه ده‌چیته‌ سه‌ر فرماندان، به‌لام زۆر چالاک نیه، به‌لکو زیاتر له ئەده‌بیاتی کۆنی فارسیدا به‌کار هاتوه، له

ئیستای زمانی فارسیدا به‌ره‌و سوان چووه و سود له (ن)، وهرده‌گیری بۆ نه‌ریی فرماندان. وهک:

که‌سی دوهمی تاک: بشنو. < مشنو.

که‌سی دوهمی کۆ: بشنويد. < مشنويد.

ئه‌نجام

• په‌گی کار له زمانی فارسیدا مۆرفیمیکی ته‌واره‌یی، چونکه هه‌مو که‌ره‌سه‌کانی تر له ژیر هه‌ژمون و به‌رزه‌په‌فته‌ی

ئه‌ودان، به‌م پێیه‌ش به‌لادانی په‌گی کار سه‌ره‌جه‌م که‌ره‌سه‌کانی تر له کار ده‌که‌ون.

• په‌گی کاری پابردو یان پانه‌بردو (بن ماضی، بن مضارع) له زمانی فارسیدا نیه، به‌لکو ته‌نها یه‌ک په‌گ هه‌یه، ئه‌ویش

مۆرفیمی کات و که‌س و ژماره‌ی له‌گه‌ل‌دا ده‌بی.

• هه‌مو کاریکی گه‌ردانکراو له زمانی فارسیدا رسته‌یه و رسته‌ش به‌ بی په‌گی کار دروست نابێ، چونکه رسته

بریتیه له په‌گی کار و پێداویستیه‌کانی.

• چاوگ له زمانی فارسیدا ساده نیه، چونکه هه‌مو چاوگیکی بریتیه له: په‌گ + مۆرفیمی کات + نونی چاوگ. چاوگیش

ناچیته‌ خانه‌ی کاره‌وه به‌لکو ده‌چیته‌ خانه‌ی ناوه‌وه، نونی چاوگیش نونیکی کۆی بی لایه‌نه.

• مۆرفیمه‌کانی کار به‌ گشتی له هه‌ندیکی باردا نه‌بی له ریزبونیکی چه‌سپاو دان و شوینی که‌ره‌سه‌کان ناگۆرین

سه‌چاوه**كوردی**

- ئه‌وره‌حماني حاجی مارف (2014)، فەرهنه‌نگی زاراوه‌ی زمانناسی، چاپی دووهم، چاپخانه‌ی رۆژه‌ه‌لات، هه‌ولێر.
- عه‌بدوللا حوسین په‌سول (2014)، مورفیمه‌ ریزمانیه‌کانی کار، بلاوکراوه‌ی ئه‌کادیمیای کوردی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر.
- عه‌بدوللا حوسین په‌سول (2023)، ریزمانی به‌راورد، چاپخانه‌ی زانکۆی سه‌لاحه‌دین، هه‌ولێر.
- عه‌بدوللا حوسین په‌سول (2014)، پوخته‌یه‌کی وردی رسته‌سازی کوردی، چاپی سینیهم، چاپخانه‌ی هیقی، هه‌ولێر.
- عه‌بدوللا حوسین په‌سول (2023)، وشه‌سازی کوردی، زانکۆی سه‌لاحه‌دین، هه‌ولێر.
- عه‌دنان عه‌بدولپه‌حمان سه‌جادی (2017)، فیربوونی زمانی فارسی هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو، بلاوکراوه‌ی کۆشکی سه‌راه، سلیمان.
- یووسف شه‌ریف سه‌عید (2011)، زمانه‌وانی، چاپی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی رۆژه‌ه‌لات، هه‌ولێر.

گۆفاری

- قه‌یس کاکل توفیق، عه‌باس میکایل سه‌لیم، (2022)، رهنه‌نگه‌وه‌ی بنه‌ماکان ریزمانی دیرین له‌ بازنه‌ی سینیهمدا، گۆفاری زانکۆ، به‌رگی 26، ژماره‌ 2.
- ساجیده عه‌بدوللا فه‌راهی، (2014)، جۆره‌کانی خسته‌سه‌ر(الاضافه) له‌ زمانی کوردیدا، گۆفاری ئه‌کادیمیای کوردی، ژماره‌ 29، هه‌ولێر.

فارسی

- پرویز ناتل خانلری، (1392)، دستور زبان فارسی، چاپ بیست و چه‌هارم، انتشارات توس، تهران.
- حسن احمدی گیوی، حسن انوری، (1393)، دستور زبان فارسی 1، چاپ سوم، ویرایش چه‌هارم، انتشارات فاطمی، تهران.
- فاطمه جعفری (1392)، دستور کاربردی، جلد دوم، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران.

عاره‌بی

- فریدناند دی سوسیر، (1985)، فصول فی علم اللغة العام، ترجمه‌ الدكتور احمد نعیم الکرعین، دار المعرفة الجامعية، اسکندریه.

- ئینگلیزی

- Bloomfield (1954), Language and linguistic, An Introduction, Cambridge university, New Yourk.

مورفيمات الفعل في اللغة الفارسية

سوران عمر رسول

قسم اللغة الكوردية، كلية اللغات، جامعة صلاح الدين-أربيل،
إقليم كوردستان، العراقemk04517@student.su.edu.krd

عبدالله حوسين رسول

قسم اللغة الكوردية، كلية اللغات، جامعة صلاح الدين-أربيل،
إقليم كوردستان، العراقabdulla.raswl@su.edu.krd

الملخص

عنوان هذا البحث هو (صرفيات العمل في اللغة الفارسية) لأن الفعل هو أساس وجوهر الجمل ويلعب دورا كبيرا في الكلام وجميع الأدوات الأخرى يهيمن عليها سلوك الإي ويتم عرضه في مجالات مختلفة مثل: الصرف والمفردات والنحو. ثم يتم عرض مورفيمات الأفعال في اللغة الفارسية مثل: الزمن، الشخص، النفي، إلخ، حيث يكون جذر الفعل مورفيم موضوعي. البحث باللغة الكردية من جهة و تحليل مورفيمات الفعل في اللغة الفارسية من جهة أخرى. وأخيرا تم عرض أهم نتائج الدراسة، الجذر الفعل هو مورفيم محوري، وباستبعاد المورفيمات الأخرى لا يملكون معنى مستقل.

الكلمات المفتاحية: مورفيم، فعل، جذر، فارسي.

Verb morphemes in Persian language

Abdulla Hussain Rasul

Department of Kurdish language, College of language,
Salahuddin University-Erbil, Kurdistan Region, Iraqabdulla.raswl@su.edu.krd

Sorani Omar Rasool

Department of Kurdish language, College of language,
Salahuddin University-Erbil, Kurdistan Region, Iraqemk04517@student.su.edu.krd

Abstract

This research is entitled (Verb Morphemes in Persian Language) because Verb is the basis and essence of sentences and plays a major role in speech and all other tools are dominated by Verb behavior It is presented in different areas such as: morphology, vocabulary and syntax. Then the verb morphemes in Persian are presented such as: time, person, negative, etc., where the verb root is a thematic morpheme. The research is on the one hand in Kurdish language and on the other hand analyzes Verb morphemes in Persian language in Persian. Finally, the most important results of the study are presented, the root of a function is a axiomatic morpheme, excluding other morphemes that do not have an independent meaning.

Key Word: Morpheme, verb, root, Persian